

*Η βελτίωση των
κοινωνικών-επικοινωνιακών δεξιοτήτων
παιδιών με Αυτισμό
με τη χρήση δραστηριοτήτων βασισμένων στη
θεωρία της
μη Κατευθυντικής Παιγνιοθεραπείας*

Βιτανίδη Αυγή
Καλαμάρα Ευτυχία
Καραμιχάλη Ευγενία
Λούβη Ελένη
Πίμπας Ιωάννης
Βογινδρούκας Ιωάννης

Εισαγωγή

Στην μη κατευθυντική παιχνιοθεραπεία τα παιδιά και οι συντονιστές της ομάδας δομούν από κοινού μία σχέση και ένα θεραπευτικό πλαίσιο ασφάλειας, προκειμένου τα παιδιά να εκφράσουν και να εξερευνήσουν συναισθήματα και εμπειρίες. Πρόκειται για ένα αναπτυξιακό μοντέλο προσέγγισης της θεραπευτικής διαδικασίας μέσω της τέχνης και του παιχνιδιού (developmental paradigm) που βασίζεται σε 3 στάδια:

Embodiment (ενσωμάτωση)

Projection (προβολή)

Role (παιχνίδια ρόλων)

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αυτισμού
16-18 Οκτωβρίου 2015

Οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες δομήθηκαν με βάση τις αρχές της μη κατευθυντικής παιχνιοθεραπείας

Δομή Συναντήσεων

- Τελετουργικό έναρξης,
- Αρχικό μοίρασμα,
- Κινητικές δραστηριότητες,
- Προβολικές δραστηριότητες,
- Παιχνίδια ρόλων,
- Τελικό μοίρασμα- σύνοψη
- Τελετουργικό λήξης.

Τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν

- Σταθερή δομή συναντήσεων
- Τελετουργικό έναρξης και λήξης
- Κυκλική διάταξη μελών
- Οριοθέτηση χώρου με τη χρήση χαλιού
- Σύμβολο και όνομα ομάδας
- Οπτικοποιημένοι κανόνες
- Συμβολική αμοιβή
- Προσωπικός φάκελος
- Προσωπικό ημερολόγιο

Στόχος μελέτης

- Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να ελεγχθεί κατά πόσο η χρήση των τεχνικών παιχνιδιού βασισμένων στην μη κατευθυντική παιγνιοθεραπεία, σε ομάδα, βελτιώνει τις κοινωνικές- επικοινωνιακές ικανότητες των παιδιών, που ανήκουν στο φάσμα του Αυτισμού.

Δραστηριότητες -Στόχοι Συναντήσεων

- ✓ Γνωριμία-Εξοικείωση μελών ομάδας
- ✓ Συνοχή ομάδας
- ✓ Κοινωνικές – Συναισθηματικές Δεξιότητες
- ✓ Δεξιότητες Επικοινωνίας
- ✓ Συνεργασία
- ✓ Διαπροσωπικές Σχέσεις
- ✓ Οριοθέτηση
- ✓ Διεκδίκηση
- ✓ Επίλυση προβλημάτων
- ✓ Διαχείρισης συγκρούσεων

Υποθέσεις-Διερευνητικά ερωτήματα

- Συμβάλουν οι ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες στην εξέλιξη των κοινωνικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων
- Ο βαθμός λειτουργικότητας και ο Δείκτης Νοημοσύνης επηρεάζει την βελτίωση των συμμετεχόντων στον τομέα των κοινωνικών-επικοινωνιακών δεξιοτήτων.
- Η ηλικία των συμμετεχόντων επηρεάζει τα αποτελέσματα της έρευνας

Μεθοδολογία

Συμμετέχοντες:

- ✓ Πληθυσμός : παιδιά με αυτισμό με αποκλεισμό την νοητική στέρηση
σύνολο ,8 αγόρια 5 κορίτσια

Διάρκεια:

- ✓ Η παρέμβαση διήρκησε 25 εβδομάδες.
- ✓ Οι συναντήσεις είχαν διάρκεια 90 λεπτά με συχνότητα μια φορά την εβδομάδα. Σε αυτό το χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν και 3 συναντήσεις με τους γονείς των συμμετεχόντων.

Τόπος: ιδιωτικός χώρος θεραπειών

Επιλογή συμμετεχόντων:

- ✓ Η επιλογή των παιδιών έγινε με βάση των αποτελεσμάτων της,,Autism Diagnostic Observation Schedule-ADOS-G (Lord,Risi,et ai.2000), WISC III

Μεθοδολογία

Καταγραφή:

- Έγινε βιντεοσκοπήση των συναντήσεων για παρατήρηση. Υπήρξε σχετικό έντυπο για συγκατάθεση γονέων.
- Η καταγραφή των συναντήσεων έγινε με προσαρμοσμένο ειδικό έντυπο.
- Άτυπο ερωτηματολόγιο γονέων, δόθηκε σε αυτούς μετά το πέρας των συναντήσεων, ώστε να αξιολογήσουν την παρέμβαση και τα αποτελέσματα αυτής, στα παιδιά τους.

Μεθοδολογία

Διαδικασία:

- Δημιουργήθηκαν δυο ομάδες, που δομήθηκαν με την χρήση δραστηριοτήτων βασισμένων στην θεωρία της μη κατευθυντικής παιγνιοθεραπείας.
- Η παρέμβαση έγινε από 3 εκπαιδευμένες συντονίστριες με εποπτεία στην μέθοδο ειδικούς.
- Όλο το δείγμα της έρευνας αξιολογήθηκε πριν την έναρξη της παρέμβασης και με το πέρας αυτής, από 3 ανεξάρτητους εξωτερικούς παρατηρητές – βαθμολογητές

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- **TOPL** test of pragmatic language Diana Phelps-Terasaki, EdD / Trisha Phelps-Gunn, MA
- **Reading the Mind in the Eye Test** (RMET) Simon Baron- Cohen
- **Δοκιμασία γλωσσικής αντίληψης και έκφρασης** Βογινδρούκας & Γρηγοριάδου 2009
- **Δοκιμασία Πληροφοριακής και Γραμματικής Επάρκειας** Βογινδρούκας Ιωάννης
- **Δοκιμασία εκφραστικού λεξιλογίου** (Ελληνική έκδοση του Renfrew Word Finding Vocabulary Test), Βογινδρούκας Ιωάννης, Πρωτόπαπας Αθανάσιος, Σιδερίδης Γεώργιος
- **Κλίμακα κοινωνικής κατανόησης** Tony Attwood

Τα δεδομένα πριν και μετά την παρέμβαση αναλύθηκαν με την βοήθεια στατιστικών μεθόδων

Αποτελέσματα

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αυτισμού
16-18 Οκτωβρίου 2015

Από την μελέτη των βιντεοσκοπήσεων και την καταγραφή

Βελτίωση παρατηρήθηκε στην:

- ✓ Εγγύτητα
- ✓ Βλεματική επαφή
- ✓ Πρωτοβουλία για κοινωνική αλληλεπίδραση
- ✓ Εναλλαγή σειράς
- ✓ Τήρηση κανόνων
- ✓ Αμοιβαιότητα μοίρασμα
- ✓ Προσαρμοστικότητα

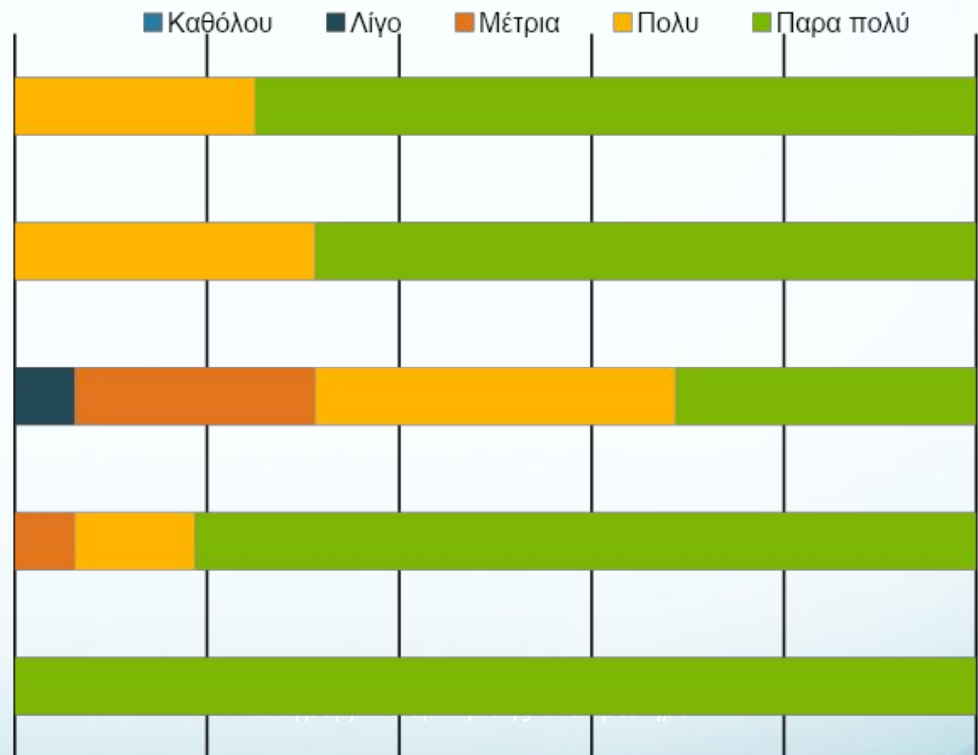
5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αυτισμού
16-18 Οκτωβρίου 2015

- Σταδιακά τα μέλη απολάμβαναν την μεταξύ τους επαφή
- Αυξήθηκε η ικανότητα να συγχρονίζουν μεταξύ τους τη βλεματική επαφή .
Παρατηρήθηκε ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των μελών της ομάδας και εκτός πλαισίου.
- Αναγνώρισαν ότι η συμμετοχή όλης της ομάδας ήταν εξ ίσου σημαντική για την εξέλιξη των δραστηριοτήτων – παιχνιδιού.
- Σταδιακή κατανόηση των περιορισμών του πλαισίου, τήρηση των κανόνων, μείωση στην αναφορά των συνεπειών τους. Επιπλέον δεν χρειάζονταν καθοδήγηση για τους κοινωνικούς κανόνες .
- Αναπτύχθηκε το ενδιαφέρον στην επικοινωνία πληροφοριών και νέων από την καθημερινότητά τους
- Σε αλλαγές στη δομή ή στις δραστηριότητες των συναντήσεων παρουσίαζαν μεγαλύτερη ανοχή.

Αποτίμηση παρέμβασης με τα μάτια των γονέων

- Πώς αξιολογείτε την **ψυχοεκπαιδευτική προσέγγιση** που υλοποιήθηκε στα πλαίσια της μελέτης αυτής;
- Βρήκατε βοηθητικά τα θέματα που συζητήθηκαν στις συναντήσεις των γονέων;
- Πόσο θα αξιολογούσατε τη συμμετοχή σας και **τη δική σας πορεία** στο πρόγραμμα;
- Στην εξέλιξη των παιδιών σας πόσο βοηθητικές νομίζετε ότι ήταν οι συναντήσεις και τα **επικοινωνιακά εφόδια** που έλαβαν;
- Θα θέλατε να επαναλάβετε τη **συμμετοχή σας στην ομάδα**;

Πόσο βοηθητική ήταν η παρέμβασή μας;

Τέλος, όλοι οι γονείς παρατήρησαν αλλαγές στα παιδιά τους.

Οι γονείς μας είπαν...

«Είναι πιο **κοινωνικός** και **παίζει με τα άλλα παιδιά.**»

«Έχει βελτιωθεί σημαντικά στην **κοινωνικότητα του.**»

«**Κοινωνικότητα και όρια.**»

«Έχει οριοθετηθεί σε μεγάλο βαθμό.»

Τηρεί τους κανόνες γιατί νιώθει ασφάλεια

«Είναι πιο **ανεξάρτητος.**»

«Αρκετές αλλαγές προς το καλύτερο , ως προς την κοινωνικότητα και **την συμπεριφορά, την συνεργασία και την διαχείριση θυμού.**»

Οι γονείς μας είπαν...

«Είναι πιο επικοινωνιακός και πιο τακτικός.»

«Έχουν γίνει πιο υπεύθυνα και πιο **συνεργάσιμα**.»

«Η μικρή μου κόρη έμαθε να **ακολουθεί κανόνες**. Ο μεγάλος μου γιος έμαθε να έχει υπομονή με τους μικρότερους.»

«Στο παιχνίδι με την αδερφή της εκφράζεται καλύτερα και **καταλαβαίνει τα συναισθήματα της**.»

«Αλλαγές υπάρχουν, **θέλει την ομάδα σκέφτεται τα παιδιά** και περνάει πολύ καλά.»

«**Όλα πήγαν καλύτερα**.»

«**Ωριμότητα και εξέλιξη**.»

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- **Reading the Mind in the Eye Test (RMET)** Simon Baron-Cohen
- **TOPL** test of pragmatic language Diana Phelps-Terasaki, EdD / Trisha Phelps-Gunn, MA

Στα συγκεκριμένα αξιολογητικά εργαλεία δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά στις απαντήσεις πριν και μετά την παρέμβαση. Το οποίο πιθανόν να οφείλεται στην **χαμηλή ευαισθησία των συγκεκριμένων εργαλείων**. Ίσως και ο μικρός αριθμός του πληθυσμού μας να συνετέλεσε σε αυτό .

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ *Tony Attwood*

Κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες

A.2.1	Pearson	A.2.1 1	A.2.2 ,716*
	Correlation Sig. (2-tailed)		,013
A.2.2	N	23	11
	Pearson	,716*	1
	Correlation Sig. (2-tailed)	,013	
	N	11	11

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες

A.3.1	Pearson	A.3.1 1	A.3.2 ,844**
	Correlation Sig. (2-tailed)		,001
A.3.2	N	23	11
	Pearson	,844**	1
	Correlation Sig. (2-tailed)	,001	
	N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα

Δ.1.1 Αναζήτηση πληροφοριών	Pearson	Δ.1.1 1	Δ.1.2 ,736**
	Correlation Sig. (2-tailed)		,010
Δ.1.2 Από της αλλαγές στην καθημερινότητα	N	23	11
	Pearson	,736**	1
	Correlation Sig. (2-tailed)	,010	
	N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Κινητικές δεξιότητες

E.1.1 Είναι αδέξιος Κινητικά	Pearson	E.1.1 1	E.1.2 ,685*
	Correlation Sig. (2-tailed)		,020
E.1.2	N	23	11
	Pearson	,685*	1
	Correlation Sig. (2-tailed)	,020	
	N	11	11

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Κινητικές δεξιότητες

E.2.1 Τρέχει με παράξενο τρόπο	Pearson	E.2.1 1	E.2.2 ,796**
	Correlation Sig. (2-tailed)		,003
E.2.2	N	23	11
	Pearson	,796**	1
	Correlation Sig. (2-tailed)	,003	
	N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες (A1 A2) αφού σημειώθηκε διαφορά στην ικανότητα να παίζει με τα άλλα παιδιά, να ακολουθεί άγραφους κανόνες κοινωνικού παιχνιδιού και να αναζητά την κοινωνική επαφή με τα άλλα παιδιά στο ελεύθερο παιχνίδι.

Συμφώνα με την κλίμακα κοινωνικής αξιολόγησης του tonny Attwood σημειώθηκαν μεταβολές στους εξής τομείς:

- **Κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες (A1 A2)** αφού σημειώθηκε διαφορά στην ικανότητα να παίζει με τα άλλα παιδιά, να ακολουθεί άγραφους κανόνες κοινωνικού παιχνιδιού και να αναζητά την κοινωνική επαφή με τα άλλα παιδιά στο ελεύθερο παιχνίδι.
- **Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα (Δ1),** αφού σημειώθηκε μεταβολή στην επιθυμία για αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών.
- **Κινητικές δεξιότητες (E1,E2),** σημειώθηκαν μεταβολές στις ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Δοκιμασίας Εκφραστικού Λεξιλογίου, Δοκιμασία Γλωσσικής Αντίληψης και Έκφρασης, Γραμματικής και Πληροφοριακής επάρκειας

		Mean	Std. Deviation	t	df	Sig. (2-tailed)
Pair 1	ΗΛΙΚΙΑ_Pre - ΗΛΙΚΙΑ_POST	-.47	.44	-4.27	15	.001
Pair 2	A. B_PRE - A. B_POS T	-1.31	2.53	-1.86	12	.087
Pair 3	A. H_PRE - A. H_POS T	-.08	.25	-1.10	12	.293
Pair 8	A.H.Σ. B_PRE - A.H.Σ. B_POS T	-.68	.93	-2.67	12	.021
Pair 10	ΣΤ1Ε_PRE - ΣΤ1Ε_POST	-.08	.28	-1.00	12	.337
Pair 14	ΣΤ3BK_PRE - ΣΤ3BK_POST	-.46	1.13	-1.48	12	.165
Pair 16	ΣΤ4_PRE - ΣΤ4_POST	-.08	.49	-.56	12	.584

Παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά

- Στους μέσους όρους του Αρχικού Βαθμού και της Αναπτυξιακής ηλικίας της Δοκιμασίας Εκφραστικού Λεξιλογίου
- Στην αναπτυξιακή Ηλικία συνολικού Βαθμού της δοκιμασίας Γραμματικής και πληροφοριακής Επάρκειας
- Στη χρήση Δυνατών τύπων προσωπικών αντωνυμιών, κτητικών αντωνυμιών σε επίπεδο κατανόησης και κοινωνικών καταστάσεων της δοκιμασίας Γλωσσικής Αντίληψης και Έκφρασης.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά από την ερευνά μας προκύπτει ότι αναπτύχθηκαν οι επικοινωνιακές – κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών.

Βελτιώθηκε ο τρόπος που ανέπτυξαν και διατηρούσαν διάλογο με τους συνομηλίκους τους. Επιπλέον φάνηκε να έχουν την ικανότητα να μεταφέρουν και να αφηγούνται τα νέα της εβδομάδας και να εκφράζουν κατάλληλα την άποψη τους στο πλαίσιο της ομάδας.

Συμπεράσματα

Παράλληλα, διατήρησαν την επαφή με τους συνομήλικους τους και εκτός πλαισίου.

Από τη στατιστική ανάλυση διαπιστώθηκε διαφοροποίηση στην γραμματική και πληροφοριακή επάρκεια. Ανέπτυξαν την ικανότητα τους να επεξεργάζονται τα ερεθίσματα, να εντοπίζουν τις σημαντικές πληροφορίες και να τις επικοινωνούν, χρησιμοποιώντας σωστές γραμματικοσυντακτικές δομές.

Το παραπάνω ενισχύεται και από τα αποτελέσματα στο Δοκιμασία Γλωσσικής Αντίληψης και Έκφρασης, στο οποίο παρατηρήθηκε σημαντική ανάπτυξη στην έκφραση περισσότερων μορφοσυντακτικών δομών.

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αυτισμού
16-18 Οκτωβρίου 2015

Συμπεράσματα

Εμφανίστηκαν διαφορές στα εξής εργαλεία κατά την χορήγησή τους στην έναρξη και την λήξη των συναντήσεων : **Δοκιμασία γλωσσικής αντίληψης και έκφρασης, Δοκιμασία Πληροφοριακής και Γραμματικής Επάρκειας, Δοκιμασία εκφραστικού λεξιλογίου**, το οποίο αποδεικνύει πως είναι πιο ευαίσθητα, εφόσον εντόπισαν καλύτερα μικρές και ποιοτικές αλλαγές, σε σύντομο διάστημα επαναχορήγησής τους.

Σε αντίθεση με **TopI** και **Eye test** που δεν κατάφεραν να εντοπίσουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Πιθανόν το παραπάνω να οφείλεται στο γεγονός ότι το TopI και Eye test εξετάζουν μεγάλες αλλαγές και το δείγμα μας ήταν μικρό ή στην περιορισμένη ευαισθησία των παραπάνω αξιολογητικών εργαλείων.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

- Χρήσιμο θα ήταν στο μέλλον να γίνει μελέτη σε **μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων**, έτσι ώστε τα αποτελέσματα θα είναι πιο αντικειμενικά και με μεγαλύτερη γενικευτική ισχύ.
- Πιθανόν η **μελέτη σε μεγαλύτερη διάρκεια** και συχνότητα των συναντήσεων, να οδηγούσε σε περαιτέρω διαπίστωση της εξέλιξης των επικοινωνιακών- κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών.
- Παρατηρήθηκε πως τα παιδιά που χαρακτηρίζονταν πιο χαμηλά στην κοινωνική και επικοινωνιακή λειτουργικότητα τους, που συμμετείχαν στην ομάδα, παρουσίασαν μεγαλύτερη εξέλιξη. Θα ήταν σκόπιμο σε μελλοντική έρευνα **να μελετηθεί η παρέμβαση σε χαμηλότερης κοινωνικής και επικοινωνιακής λειτουργικότητας**.

Σας ευχαριστούμε!

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αυτισμού
16-18 Οκτωβρίου 2015

ΤΑΞΙΔΙ
ΣΤΗΝ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΑΔΙΝΩΝ ΟΡΘΩΤΩΝ